

ਅਦਾਲਤ ਸਈਦ ਜਾਫਰ ਇਮਾਮ ਅਤੇ ਜੇ ਐਲ ਕਪੂਰ, ਜੇ.ਜੇ.

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਪੈਪਸੂ ਰਾਜ (ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ)ਉੱਤਰਦਾਤਾ

ਫੇਜ਼ਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 19, 1957

ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸਹਿੰਤਾ (1860 ਦਾ X LV)—ਧਾਰਾ 191- ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਝੂਠਾ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ—ਕੀ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ- ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (1950)—ਧਾਰਾ 226—ਫੇਜ਼ਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ (1898 ਦਾ ਵੀ)—ਧਾਰਾ 491—ਰੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ—ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਥਾਰਟੀ- ਕੀ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸਹਿੰਤਾ ਧਾਰਾ 191 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ “ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਹੁੰ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ .....” ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗਵਾਹ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹਲਫਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਜੇ ਵੀ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 191 ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਧਾਰਾ 193 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਵਾਹ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਜਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਗਵਾਹ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ, ਸੱਚਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੁੰ

ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਦਰਅਸਲ ਸਹੁੰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਫਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਰਾਸਤ ਅਣਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਥ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਹਲਫਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1955-56 ਦੀ ਫੇਜ਼ਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 175/36 ਵਿੱਚ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ 22 ਫਰਵਰੀ, 1956 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ 1956 ਦੇ ਫੇਜ਼ਦਾਰੀ ਸੇਧ ਨੰਬਰ 45 ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਸੂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 7 ਮਾਰਚ, 1956 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ - ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਫੀਰ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ - ਟੀ.ਐਮ. ਸੇਨ ਨਾਲ ਐਨ.ਐਸ. ਬਿੰਦਰਾ.

ਫੈਸਲਾ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਕਪੂਰ , ਜੇ. - ਦੁਆਰਾ

ਇਹ ਪੈਪਸੂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਬਕਾ ਪੈਪਸੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਹਿਣਾ ਥਾਣੇ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ [ਦੀ ਧਾਰਾ 193](#) ਤਹਿਤ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ

ਸੀ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਕੋਲ ਉਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਪੈਪਸੂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੇਧ ਲੈ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਅਪੀਲ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਠੀ ਹੈ: ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਰਿਸਾਲਦਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 25 ਸਤੰਬਰ, 1953 ਨੂੰ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਲਾਕ-ਅੱਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਹਿਣਾ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ- ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਣਾ ਵਿਖੇ ਥਾਣੇ ਦੇ ਲਾਕਅੱਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਧਾਰਾ ਤਹਿਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 26 ਸਤੰਬਰ, 1953 ਤੋਂ 10 ਅਕਤੂਬਰ, 1953 ਤੱਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਦੇ ਕਰੀਬ 10 ਵਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਥਾਣਾ ਦਿਆਲਪੁਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਹਮੀਰਗੜ੍ਹ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਥਾਣਾ ਬਾਘਾ ਪੁਰਾਣਾ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। [ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ](#) ਦੀ ਧਾਰਾ 491 ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ [ਧਾਰਾ 226](#) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਪਸੂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਅਤੇ ਮੰਡਮਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। In ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿਮਾਂਡ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ 13 ਅਕਤੂਬਰ 1953 ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਦਨਾਮ ਡਕੈਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸੀ; ਕਿ ਉਸਨੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ; ਕਿ ਉਕਤ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫਰਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਇਹ ਕਿ ਹਲਫਨਾਮਾ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਦੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸਦੀ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ) ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:-

" ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਰਸ ਨੰ. ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 9 ਨਵੰਬਰ, 1953 ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ [ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ](#) ਧਾਰਾ 193 ਤਹਿਤ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ [476](#), ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ [ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ](#), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੂਠੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 9 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ 300 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਅਤੇ 50 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੇਧ ਨੂੰ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਫਿਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 193 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕੇਸ [ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 191](#) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ [ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀਆਂ ਰਿੱਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ](#) ਆਰਟੀਕਲ 226 [ਅਤੇ](#) ਧਾਰਾ 491 (2), [ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ](#) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪੈਪਸੂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੰਡਮਸ, ਮਨਾਹੀ, ਕੇ ਵਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਹਲਫਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਵਾਪਸੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਰਥਾਤ, ਮੰਡਮਸ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਰਿੱਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ [ਧਾਰਾ 191](#) ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 2 ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਜੱਜ ਦੀ ਰਾਏ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ

ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਨਿਸੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਦੇਸ਼ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗ੍ਰੀਨ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ (1) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰੱਖਿਆ (1) ਦੇ ਨਿਯਮ 15-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਸੀ। ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪੂਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕਤ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। "ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦਾ ਅਣਗਿਣਤ ਮੁੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ" (ਲਾਰਡ ਰਾਈਟ). ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਲਫਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਵਰਸਿਜ ਬਨਾਮ ਲਿਵਰਸਿਜ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਂਡਰਸਨ (1) ਅਤੇ ਗ੍ਰੀਨ ਦੇ ਕੇਸ (2) ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਰਾਸਤ ਅਣਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ", ਇਹ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਥ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜੇ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹਲਫਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮੇ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

[ਸਹੁੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4](#) ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਕਰਦਿਆਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। [ਧਾਰਾ 5](#) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਹੁੰ ਚੁਕਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਤੱਥ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਪਈ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ। [ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 14](#) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਧਾਰਾ 14. ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ [ਧਾਰਾ 191](#) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਹੈ:

ਧਾਰਾ 191. "ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਹੁੰ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੈ..... ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਆਨ ਜੋ ਝੂਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਝੂਠਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ " ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਰਿਟਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਬਿਆਨ ਝੂਠਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਧਾਰਾ 1੯੩ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। [ਧਾਰਾ 191](#) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਸਹੁੰ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦ ਹੈ..... ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿ ਕੋਈ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼

ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਗਵਾਹ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹਲਫਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਜੇ ਵੀ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 191 ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਹੂਲਤ ਖਾ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਧਾਰਾ 193 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕੋਈ ਬਚਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਵਾਹ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇੱਕ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਜਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਗਵਾਹ-ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਹੂਲਤ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਪੈਪਸੂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤ ਚੁਕਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਹੂਲਤ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਲਫਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਹਿੱਸਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਈ ਸਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹਲਫਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 7 ਪੈਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪੈਰਾ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ, ਜੇ ਸੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਧਾਰਾ 191 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 2 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਵੇਗਾ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

ਸੈਕਸ਼ਨ 191 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 2. "ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਮਰਾਟ ਬਨਾਮ ਲਛਮੀ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ (1) ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਇਹ ਧਾਰਾ 191 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 2 ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਧਾਰਾ 200 ਅਤੇ 202, ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 476, ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਵੀ ਉਨੀ ਹੀ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 200, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 200 ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 202 ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗੇ।

ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਅਦਾਲਤ ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿਨਹਾ, ਜੇਐਲ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਐਮ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਜੇਜੇ.

RAM ਡਾਇਲ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ ਸੰਤ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ

1959 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 108

ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ (1951 ਦਾ XLIII), ਧਾਰਾ 123 (2) - ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਭਾਵ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਧਮਕੀ—'ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ- ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ- ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ।

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 (2) ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ। ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਗੂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸਟਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ, ਜੋ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੋਟਰ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਹ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦੇ ਸਖਤ ਆਦੇਸ਼ ਹੇਠ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਫਤਵੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇਹ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ

ਸਿਰਫ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗਾ; ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਬੋਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ. ਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ, ਮਾੜੇ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀਨ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ. ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਫਤਵੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਕੇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ! ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 123 (2) ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੈਰਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ।

ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 25 ਨਵੰਬਰ, 1958 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਪੀਲ, 1958 ਦੇ ਐਫ.ਏ.ਓ. ਨੰਬਰ 173 ਵਿੱਚ।

ਏ.ਵੀ. ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੈਨੀਤ ਲਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ.

ਐਮ.ਸੀ. ਸੀਤਲਵਾੜ, ਵੀ. ਏ. ਸਈਦ ਮੁਹੰਮਦ, ਐਮ. ਕੇ. ਰਾਮਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਆਰ. ਐਚ. ਢੇਬਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ.

ਫੈਸਲਾ

ਸਿਨਹਾ, ਜੇ. ਜਦੋਂ 18 ਮਾਰਚ, 1959 ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਅਪੀਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ ਜਸਟਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ 'ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 25 ਨਵੰਬਰ, 1958 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਹਿਸਾਰ ਦੇ 14 ਸਤੰਬਰ, 1958 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਚੋਣ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਹਲਕੇ ਜਨਰਲ ਸੀਟ ਤੋਂ ਸਫਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਸਫਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀਜਨ ਉਮੀਦਵਾਰ-ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਜਨਰਲ ਸੀਟ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 27 ਫਰਵਰੀ, 1959 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਤੀਜੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਟੇਅ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਚੋਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਵੀਂ ਚੋਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ। ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀਟ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ 16 ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਅੱਠ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਨਰਲ ਸੀਟ ਲਈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਠ ਰਾਖਵੀਂ ਸੀਟ ਲਈ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਸੀਟ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਆਮ ਹਲਕੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 27,272 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ 12 ਅਤੇ 14 ਮਾਰਚ, 1957 ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 23,329 ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ।

ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 17 ਮਾਰਚ, 1957 ਨੂੰ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ 289 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1957 ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਉਪਲਬਧ ਆਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਪਰ ਚੋਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਉਪ-ਪਾਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ "ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸਾਂ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ। ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਪੈਰਾ 13 ਬੀ ਦੇ 1 ਤੋਂ 3 ਤੱਕ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 4 ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(ਬੀ) : ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਖੁਦ, ਉਸ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ

'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇ ਕੇ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਵੇਰਵੇ ਉਪ-ਪੈਰਾ ਅਧੀਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:-

(1) ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਇਸ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਮਰਥਕ ਚੋਟਾਲਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਰਾਧਾ ਸਵੈਨੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਸਿਕੰਦਰਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਰਮਾਨ (ਆਦੇਸ਼) ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੈ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਰਮਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕੀਤੀ, ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਉਸ 'ਤੇ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੋਵਾਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸੂਬੇ, ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੇਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਸ੍ਰੀ ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਪਰੋਕਤ ਅਤੇ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਐਲ.ਸੀ. ਦੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(ii) ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 25 ਫਰਵਰੀ, 1957 ਨੂੰ ਸਿਰਸਾ ਵਿਖੇ ਰਾਧਾ ਸਵਾਮੀ ਸਤਿ-ਸੰਘ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ 6 ਮਾਰਚ 1957 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਥਰਾਜ ਵਿਖੇ, 5 ਮਾਰਚ 1957 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਧੀਵਾਂ ਵਿਖੇ, 6 ਮਾਰਚ 1957 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰੋੜੀ ਵਿਖੇ ਅਤੇ 6 ਮਾਰਚ 1957 ਨੂੰ ਫੱਗੂ ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ

ਉਪਰੋਕਤ ਆਪਣੇ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਪਿੰਡ ਥਰਾਜ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। 26 ਫਰਵਰੀ, 1957 ਨੂੰ ਖੈਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦੀਵਾਨ ਵੀ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਸੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

(iii) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ 26 ਫਰਵਰੀ, 1957 ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂਮੁਖੀ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸਟਰ ਛਾਪੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਹੇਠ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਫਰਮਾਨ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਨ। ਇਹ ਪੇਸਟਰ ਬਾਂਸਲ ਪ੍ਰੈਸ ਹਿਸਰੀਆ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਸਿਰਸਾ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੇਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 'ਫਰਮਾਨਾਂ' ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੇਟ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੰਬਰ 1 ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇ। ਪੇਸਟਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸਟਰ ਪੂਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵੇਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਜੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ, ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਟ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਬਲਕਿ ਅਗਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਧਾਸਵਾਮੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਜਾਂ ਹੁਕਮ, ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਹਲਕੇ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਨਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਦੀਵਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ

ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਦਾ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੋਸਟਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਕਸ. ਪੰਨਾ 1, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੰਡੇ ਗਏ ਸਨ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 (ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ) ਦੀ ਧਾਰਾ 123 (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ "ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ-" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕੀ ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਣਗੇ ਜਾਤ, ਨਸਲ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਆਦਿ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਕਟ ਦਾ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵੱਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਐਕਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਾਂਡ। ਪੰਨਾ 1, ਜੋ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਵਰਗੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ-ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ- ਨੂੰ "ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਕਲਾਜ਼ (2) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਕਲਾਜ਼ (3) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 100 (1) (ਬੀ) ਤਹਿਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਖੁਦ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ (ਫਲਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦੁਆ, ਜੇਜੇ) ਨੇ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 4 'ਤੇ ਚੋਣ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜੁਥਾਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੋਸਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵੰਡ ਲਈ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੰਨਾ 1. ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੌਰਾਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ:

" ਫਤਵੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਆਮ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਅਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਚੇਤਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰਵਉੱਚ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿ ਫਰਮਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਕਸਦ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ: ਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮੁਖੀ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵੇਟਰਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਕਸਦ ਜੇ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੇਸਟਰ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਾਂਡ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਵਾਜਬ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਅਗਿਆਨੀ, ਬੇਵਕੂਫ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 123 (2) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੇਸਟਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਰੈਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਰਮਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੱਥਾਂ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 (2) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵੋਟਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫਤਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਦੇ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਕਲਾਜ਼ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਥਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਨਹੀਂ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀ 2 ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੋਸਟਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 (4) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ, ਚੇਣਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ, ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੇਸ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਰਜ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 123 (2) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ (2) ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ "ਰੂਹਾਨੀ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪ-ਐਲ (ii) ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਪ੍ਰਵਧਾਨ (ਏ) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ "ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ" ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਵਧਾਨ ਧਾਰਾ 123 ਦੀ ਐਲ \(2\) ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਰਾਹੀਂ ਹੈ;](#) ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਸੀਐਲ (2) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਐਲ (2) ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਚੇਲਟਨਹੈਮ (1), ਨਾਟਿੰਘਮ (2) ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਡਰਹਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਚੇਣਾਂ ਬਾਰੇ ਰੋਜ਼ਰਜ਼ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ" (4), ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 79 (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਚੇਣ ਅਧਿਕਾਰ , ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਚੇਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਨਾਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਖੋਜ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਦੇਸ਼, ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ (2) ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ : " (2) ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਭਾਵ, ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਏਜੰਟ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ (1) (1869) 1 ਓ.ਐਮ. ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼। 62, 64.

(2) (1869) 1 ਓ.ਐਮ. 245, 246, (3) (1874) 2 ਓ.ਐਮ. 152, 156.

(4) ਭਾਗ, II 20 ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ, ਪੰਨਾ 329.

ਵਿਅਕਤੀ, ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਚੋਣ ਏਜੰਟ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ-

(ੳ) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ-

(i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੋਟਰ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਵੋਟਰ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਜਾਂ

(ii) ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਵਸਤੂ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਂ ਵੋਟਰ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਅ) ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ, ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਾਅਦਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ, ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤ

ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 46 ਅਤੇ 47 ਵਿਕਟ. ਸੀ. 51 ਦੇ ਸ. 2 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ "ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੇ 17 ਅਤੇ 18 ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ. 5 ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ।

ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕਰੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਕਤ, ਹਿੰਸਾ, ਜਾਂ ਸੰਜਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਧਮਕੀ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਸਥਾਈ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸੱਟ, ਨੁਕਸਾਨ, ਨੁਕਸਾਨ, ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਧਮਕੀ ਦੇਣਾ, ਜਾਂ ਧਮਕੀ ਦੇਣਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਈ ਹੈ ਜਾਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ, ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੋਟਰ ਦੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਦੇਣ ਜਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰੇਗਾ, ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਵੇਗਾ, ਉਹ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਦੇਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਬਰੈਮਵੈਲ, ਬੀ. ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਡਰਹਮ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ: (1) "ਜਦੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਲਈ ਧਮਕਾਉਣਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਣਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਤੀਜੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਵਰਤਮਾਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਚਿੰਤਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਸਥਾਈ ਸੱਟ, ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਖਤਰਾ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਅਣਉਚਿਤ

ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ ਜੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੰਨਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਐਕਸ. ਪੰਨਾ 1, ਜਿਸ 'ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਧਮਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ (ਏ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੈਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਾਰਾ 123 (2) ਤੱਕ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੰਨਾ 1, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

"ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਸਾਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਹਲਕਾ-ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ " ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ (1) ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰੇ (1874) 2 O'M. & H. 152,156.

ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਵੈਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੋਟ ਦੇ ਕੇ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਮੁੱਢਲਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਬਣਾਈਏ। ਸ੍ਰੀ ਵੈਦ ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੱਕ ਸਵਾਰ ਘੋੜਸਵਾਰ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਜੀਵਨ ਨਗਰ (ਹਿਸਾਰ)

ਅਸੀਂ ਮੂਲ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਵੀ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਸਾਚਾ ਪਦਸ਼ਾਹ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਰੂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਾਂਗ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਨੇਤਾ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸਿਰਫ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗਾ; ਪਰ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਬੋਧਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਜੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ, ਮਾੜੇ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀਨ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਅਧਿਕਾਰਾਂ' ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵੋਟਰਾਂ ਲਈ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪੀ -1 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰੱਬੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਕੇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 (2) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੈਰਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਸ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 123 ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 2, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ-ਪੈਰਾ (ii) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ- ਵਰਤਮਾਨ ਵਰਗੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਣਉਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਅਦਾਲਤ ਸਈਦ ਸੇਫਰ ਇਮਾਮ, ਏ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇ ਸੁਬਾ ਰਾਓ, ਜੇਜੇ.

ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ, -ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਮਸਤ ਜਿਓ—ਉੱਤਰਦਾਤਾ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 296 ਆਫ 1955

ਰਿਵਾਜ—ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ-ਭੈਣ—ਕੀ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ—ਰੈਟਿਗਨ ਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਆਫ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ—ਪੈਰਾ 24—ਕੀ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ-ਸਬੂਤ ਐਕਟ (1872 ਦਾ 1) - ਧਾਰਾ 57- ਰਿਵਾਜ ਜਿਸ ਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ- ਆਮ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਆਮ-ਦਾ ਅਰਥ- ਇਸ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ- ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਿਰਫ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ—ਪੰਜਾਬ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ (1872 ਦਾ IV) - ਧਾਰਾ 5- ਇਸ ਦਾ ਦਾਇਰਾ

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨ ਦਾ ਡਾਇਜੈਸਟ ਆਫ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਸਰਵਉੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਤਾਂ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਰੈਟਿਗਨ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਟਕਰਾਅ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਰੈਟਿਗਨ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਆਮ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ

ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਸ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ "ਆਮ ਰਿਵਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੈਟਿਗਨ ਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਵਾਜ-ਏ-ਆਮ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ "ਰਿਵਾਜ" ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਿਯਮ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਭੈਣ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 8 ਸਤੰਬਰ, 1952 ਦੇ ਸਿਵਲ ਰੈਗੂਲਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 327 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 21 ਨਵੰਬਰ, 1947 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫਰਮਾਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫਰਮਾਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 1946 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 212 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਫਰਮਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਮਿਤੀ 20 ਅਗਸਤ, 1946 ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ 1945 ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 297 ਵਿੱਚ।

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ:

ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 296-1955 ਦੀ

ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 8 ਸਤੰਬਰ, 1952 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫਰਮਾਨ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ, 1948 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰੈਗੂਲਰ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 327 ਵਿੱਚ, ਜੋ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਤੇ 21 ਨਵੰਬਰ, 1947 ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1945 ਦੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 297 ਵਿੱਚ ਅਧੀਨ ਜੱਜ, ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੱਜ ਦੇ 20 ਅਗਸਤ, 1946 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫਰਮਾਨ ਤੋਂ 1946 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 212 ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

ਅਫ਼ਰੂ ਰਾਮ ਅਤੇ ਆਰ. ਐਸ. ਨਰੂਲਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਦਨ ਲਾਲ ਕਪੂਰ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਸਰਕਾਰ, ਜੇ.-ਦੁਆਰਾ

ਜਿਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਉੱਠਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੁਝ ਪਲਾਟਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦਸੰਬਰ 1918 ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਿਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਲਕ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਧਵਾ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੀ 12 ਨਵੰਬਰ, 1942 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੈਣ, ਜਿਓ, ਜੋ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਗਿਆਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਮਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਜੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। 11 ਜੂਨ, 1945 ਨੂੰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ

ਪੈਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ "ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾ ਦੇ ਵਾਰਸ ਵਜੋਂ ਛੱਡੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੋਟ (ਉਪ-ਜਾਤੀ) ਭੇਨੀਵਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਜਮੀਂਦਾਰ-ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ"। ਪੈਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, "ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਧੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਹੈ; ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਜੱਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਬਚਾਅ ਇਹ ਸੀ ਕਿ "ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਜਨਰਲ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਸਦੇ) ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜੱਦੀ ਵਾਰਸ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਹ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪਰਿਵਾਰ, ਗੋਟ ਜਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਰੁਖ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਨੈਤਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵਜੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਤਹਿਤ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਕੌਣ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅੱਠਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜੱਦੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਮਾੜੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਕਸਟਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜੱਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅੱਠਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੈਟੀਗਨ ਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਆਫ ਦਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਭੈਣ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇਰੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਪੂਰ ਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬਿਆਨ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸੋਨੀ ਜੇ ਨੇ ਕਪੂਰ ਜੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਜਾਟ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੀ ਭੋਨੀਵਾਲ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਵੰਸ਼-ਸਾਰਣੀ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨੈਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹੀ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਅਛਰੂ ਰਾਮ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਜੱਦੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਰੈਟਿਗਨ ਜ ਡਾਇਜੈਸਟ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਕਬੀਲੇ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ 'ਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉੱਥੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਹੈ। ਪਲੇਡੇਨ, ਜੇ. ਰਾਲਾ ਬਨਾਮ ਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ (1) ਨੇ ਪੰਨਾ 223 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਜੋ ਸੂਬੇ ਭਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ), ਕਿਸੇ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਦੁਆਰਾ। ਨੈਜਵਾਨ ਸੀ. ਜੇ. ਨੇ ਮੁਸਮਤ ਸੇਮਨ-ਬਨਾਮ ਵਿਚ ਕਿਹਾ. ਸ਼ਾਹੂ (2), "ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਮ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਤਾ" ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ (3) ਐਡੀਸਨ ਏ. ਸੀ. ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਸੀ।

ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉੱਥੇ ਰਿਵਾਜ ਕਬਾਇਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਰੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਬਾਇਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇੱਕੋ ਮੂਲ ਦੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਜਾਂ ਕਬਾਇਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਸਮੂਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਆਮ ਹੈ ": ਦੇਖੋ ਰੈਟੀਗਨ ਦਾ ਡਾਇਜੈਸਟ (13 ਵਾਂ ਸੰਸਕਰਣ) ਪੰਨਾ 157. ਹਰ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਬੀਲੇ ਹਨ।

ਪਰ "ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਅਕਸਰ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਮਕਸਦ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਸਤ ਪ੍ਰੀਤੋ (1) ਵਿੱਚ ਐਡੀਸਨ ਜੇ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

" ਦਰਅਸਲ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਲਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਖੇਤੀ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਕਸਰ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਆਮ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਰਿਵਾਜ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹੈਲਸਬਰੀ ਦੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ (ਤੀਜਾ ਸੰਸਕਰਣ) ਭਾਗ 11, ਆਰਟੀਕਲ 319 ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 171 ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਉਹ ਸਾਰੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਧਿਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ"। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 48 ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਯਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਸੇਹੇਲ ਸਿੰਘ ਰੈਬਰਟਸਨ ਜੇ. ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ 410 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ -

"..... ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਇੰਨਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਕੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਬਦੁਲ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਬੀਬੀ ਸੋਨਾ ਦੇਰੇ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ, ਆਮ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕਿਸੇ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਲਾਰਡ ਡੁਨੇਡਿਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਪਿੱਤਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ (2) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਾਰਜਕਾਲ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 57 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ "ਆਮ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ,

ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਸਤ ਤਾਰੇ ਅਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (4) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੀ ਫਿਰ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਕੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਸ੍ਰੀ ਅਛਰੂ ਰਾਮ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੈਟੀਗਨ ਦੇ ਡਾਇਜੈਸਟ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਰੈਟੀਗਨ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਤਾਂ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੈਟੀਗਨ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਭੈਣ ਦੇ ਵਾਰਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਧਾਰਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸਮੂਹ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਜ਼ਰੀਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਕੁਝ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮੱਖਣ ਬਨਾਮ ਮੁਸੰਮਤ ਨੂਰ ਭਾਰੀ (1) ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਧਾਰਕ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੈਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਮੁੱਖ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਐਲਸਮੀ, ਜੋ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਅੱਗੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਰੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਰਿਵਾਜ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਕੋਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਧਿਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 1884 ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ੇਰਨ ਬਨਾਮ ਮੁਸਮਤ ਸ਼ਰਮਨ (2) ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਮੁਦਈ ਸੀ ਅਤੇ ਭੈਣ ਬਚਾਓਕਰਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪੁਰਸ਼ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ, ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ, ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਆਮ ਪ੍ਰਥਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੂਲਟਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਿਆ। ਭੇਲੀ ਬਨਾਮ ਭੇਲੀ ਵਿੱਚ। ਕਾਹਨਾ (1), ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨ ਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦਾ ਪੈਰਾ 24 ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੱਖ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਮੁਸੰਮਤ ਭਰੀ ਬਨਾਮ ਮੁਸਮਤ ਭਰੀ ਖਾਨੂਨ (2) ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨੌਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਅਤੇ ਭੈਣ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਭੈਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸਨ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਫਾਤਿਮਾ ਬੀਬੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਨਵਾਜ (3) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਮ ਨਿਯਮ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਗਿਆਤ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜੋ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿ ਭੈਣ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ

ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਮੌਜੂਦ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਏਗਾ.

ਸਮੇਂ ਬਨਾਮ ਸਾਰੂ (4) ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਭੈਣ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਮ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨ ਦਾ ਡਾਇਜੈਸਟ ਆਨ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ 'ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਬੀਲੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ (1) ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 1944 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪੰਨਾ 369 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਭੈਣ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਮ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨ ਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਭੈਣ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਜਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਮ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਮੌਜੂਦ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੀਤਾ। 1੯੫੦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ), ਮੈਲੂ ਬਨਾਮ ਮਸਟ ਇਸ਼ਰੇ (2), ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ (3) ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੁਈ ਬਨਾਮ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ (4)।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਮਰਦ ਧਾਰਕ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਮੀਰਾ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ (5) ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਦਾਨ ਬਨਾਮ ਫਜ਼ਲ ਸ਼ਾਹ (6) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਪੈਂਡਿਕਸ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇੱਕ ਭੈਣ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜਮਾਨਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਰੈਟਿਗਨ ਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਜੋ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਂਟਰੀ ਸੀ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰੈਟਿਗਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਰਨਾਮੇਨ ਬਨਾਮ ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ (1) ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਭੈਣ ਕਿਸੇ ਜਮਾਨਤ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਇਹੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਮੁਸਮਤ ਨੂਰਭਾਰੀ ਬਨਾਮ ਅਬਦੁਲ ਗਨੀ ਖਾਨ (2), ਮੁਸਮਤ ਹੁਸੈਨ ਬੀਬੀ ਬਨਾਮ ਨਿਗਾਹੀਆ (3), ਜਾਗੂ ਬਨਾਮ ਭਾਗੋ (4), ਬੇਗਨ ਬਨਾਮ ਅਲੀ ਗੋਹਰ (5), ਕਿਰਪਾ ਬਨਾਮ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ (6) (ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 1944 ਵਿੱਚ), ਸੰਤੀ (1944 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ) ਅਤੇ ਮੁਸਮਤ ਰਤਨੀ ਬਨਾਮ ਹਰਵੰਤ ਸਿੰਘ (7) ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੈਟਿਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੜੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜਮਾਨਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੰਨੀ ਵਿਆਪਕ ਜਾਂ ਇਕਸਾਰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਤਰਲ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਸਨ ਬਨਾਮ ਹਸਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਹਾਨਾ (8) ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰੈਟਿਗਨ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ

ਵਿਚਾਰ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨਜ਼ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਕ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਦੱਸਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਕਥਿਤ ਆਮ ਰਿਵਾਜ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੈਟਿਗਨ ਡਾਇਜੈਸਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਰੈਟਿਗਨ ਦੇ ਡਾਇਜੈਸਟ ਨੂੰ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਉਸ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਲਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਸਬੂਤਾਂ' ਦਾ ਕੁਝ ਹਵਾਲਾ ਹੁਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਪੰਨਾ 4, 1852 ਦਾ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਰਿਕਾਰਡ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਵਿਚ ਸੱਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਜਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਨੇਧ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਅੱਛਰੂ ਰਾਮ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੰਨਾ 4 ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿ ਸੱਜਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਜਾ ਸਿੰਘ ਨੇਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੰਨਾ 5 ਵਿੱਚ, 1891 ਅਤੇ 1892 ਦੇ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਨੇਧ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਖੇਲ ਸਿੰਘ, ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲੋ ਵੀ. ਸ਼ੇਰ (1) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨੁਕਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ, ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵਾਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਪੰਨਾ 9, ਜੋ ਉਸੇ ਪਿੰਡ ਦਾ 1852 ਦਾ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ, ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਮਾਨਤ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਛਰੂ ਰਾਮ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 1852 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਇੰਨੇ ਅਸਥਿਰ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੰਨਾ 7 ਪਿੰਡ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਭੇਨੀਵਾਲ ਕਬੀਲੇ ਦਾ 1891-92 ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਸੈਟਲਮੈਂਟ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭੈਣ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਚੰਡੀ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਹੀ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੰਸ਼-ਵੰਸ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਜਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਦਾ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਛਰੂ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਆਸ ਲਗਾਉਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਰਿਵਾਜੀ-ਆਮ ਵਿੱਚ ਦੇ ਐਂਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1913-14 ਦਾ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਆਮ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਐਂਟਰੀ ਇਸ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਹੈ:

70. ਕੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਦੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ: ਸਾਰੇ ਕਬੀਲੇ- ਜਾਇਦਾਦ ਕਦੇ ਵੀ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਪੈਰ 'ਤੇ ਭੋਲੀ ਬਨਾਮ ਭੋਲੀ ਦਾ ਕੇਸ। ਕਾਹਨਾ (1) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਮਸਤ ਹਰਮੇਟ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਐਸ. ਹੋਸ਼ੀਆਰੂ (2) at ਸਫ਼ਾ. 235:

" ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਵਾਇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੈਨੂਅਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਕੁਝ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਤਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੱਦੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅੰਤਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਚੌਕਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ " ਜਾਂ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੇਵਲ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਏਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਉਸ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। 1913-14 ਦੇ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਆਮ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਥੇ ਦਰਜ ਜਵਾਬ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਭੈਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਬਣਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਦੂਜਾ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਆਮ ਸਾਲ 1940 ਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ:

ਸਵਾਲ 68. ਕੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਦੇ ਭੈਣਾਂ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

A. ਸਾਰੇ ਕਬੀਲੇ।

- (1) ਕਿਸੇ ਅਣਵਿਆਹੀ ਭੈਣ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਤੱਕ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (2) ਵਿਆਹੀ ਭੈਣ ਜਾਂ ਭੈਣਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਵਾਬ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਜਵਾਬ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਕਸਰ ਰਿਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੋਈ ਵੀ ਉਦਾਹਰਣ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਐਂਟਰੀ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਰਿਵਾਜੀ-ਏ-ਐਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅੱਠ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਛੇ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਆਖਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਲਕ ਦੀ ਮੌਤ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰਿਵਰਸਨਰ ਦੇ ਰਹਿ ਗਈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਪੰਜਵੇਂ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਭਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੈਣਾਂ ਅਣਵਿਆਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੱਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਦੋਵਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਫਲ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਣਵਿਆਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਖਰੀ ਉਦਾਹਰਣ ਤਹਿਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਭੈਣ ਨੂੰ ਛੇਵੀਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਉਸਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਵਿੱਚ ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੀ ਗਈ ਜੱਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ

ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੁਆਂਢੀ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਾਲੋਂ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਇੱਕ ਰਿਵਾਜ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭੈਣ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਜਾਇਦਾਦ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਸਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਿੱਖ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਵਿਰਾਸਤ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੇਧ) ਐਕਟ, 1929 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਭੈਣ ਵਾਰਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਐਕਟ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਰਿਵਾਜ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਵਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਉਸ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। [ਪੰਜਾਬ ਲਾਅਜ਼ ਐਕਟ](#), 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਿਯਮ (ਏ) ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਹੋਵੇਗਾ; (ਅ) ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਸਟਮ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਦਯਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਸੋਹਿਲ ਸਿੰਘ (1) ਦੇ ਫੂਲ ਬੈਚ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੋਬਰਟਸਨ, ਜੇ. ਨੇ ਪੰਨਾ 410 'ਤੇ ਕਿਹਾ:

"ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ "ਰਿਵਾਜ" ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਜੋ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਿਯਮ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਅਬਦੁਲ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਬੀਬੀ ਸੋਨਾ ਦੇਰੇ (2) ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਾਤਿਮਾ ਬੀਬੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਨਵਾਜ਼ (3) ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰਿਵਾਜ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ, ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਿਵਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਰਿਵਾਜ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕੇਰਸ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਬਚਾਅ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਰਿਵਾਜ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਜੋ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਵਾਰਸ ਵਜੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫਰਮਾਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕੁਝ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਛੁੱਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 136 ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੁੱਟ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ।

ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸੀਂ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕਾਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Translated by Jatinder Singh, Translator.